

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проект “CYCLES-
Финансова
грамотност и предприемачески умения за
професионалисти, работещи с деца и
младежи, напускащи социални услуги от
резидентен тип”

"The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein." Project number: 2017-1-AT01-KA204-035082

КОНТАКТИ

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА

FH JOANNEUM Graz/Austria

Герхарт Лехнер

Gerhard Lechner

gerhard.lechner@fh-joanneum.at

Присъедини се към нас:

<https://www.facebook.com/cyclesEUproject/>

<http://cycles.fh-joanneum.at/info/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Модул 1: Основи на финансовата грамотност в ежедневието

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Основни теми:

1. Смисъл на парите (обучение на електронната платформа)
2. Банкова сметка (семинарна форма на обучение)
3. Спестовна сметка (семинарна форма на обучение)
4. Безкасово плащане (семинарна форма на обучение)
5. Заеми и дългове (семинарна форма на обучение)

Въведение

ОБЩО ОПИСАНИЕ НА МОДУЛА

-Този модул е една от най-важните части на финансовата грамотност, представени в проекта.

-Той е основа на модулите 2 и 3.

-Основната му цел е да представи базови знания за **парите, банковите и спестовните сметки**, както и да изгради разбиране за основните **методи** за безкасово плащане и вземане на заем.

-Да бъде направен преглед на новите методи за плащане, например Кripto-валута, Пей-Пал и други.

Основни теми

1. Същност на парите (обучение на електронната платформа)
2. Банкова сметка (семинарна форма на обучение)
3. Спестовна сметка (семинарна форма на обучение)
4. Безкасово плащане (семинарна форма на обучение)
5. Заеми и дългове (семинарна форма на обучение)

Банкова сметка

СЪДЪРЖАНИЕ:

- Типове банкови сметки
- Разплащателна банкова сметка
- Интернет банкиране
- Овърдрафт на банкова сметка
- Съществуващи услуги към чековите банкови сметки

4 типа банкови сметки

- Не се отнася за частни домакинства

MONEY
MARKET
ACCOUNT

SAVINGS
ACCOUNT

- Сметка, която се ползва само за спестяване.
- Можеш да внасяш и теглиш пари по всяко време.

- Дава ти възможност да спестяваш пари при договорена лихва за определено време.
- Не можеш да теглиш пари

CHECKING
ACCOUNT

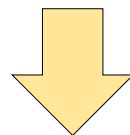
CERTIFICATE
OF DEPOSIT

- Тази сметка е позната като основна разплащателна сметка.

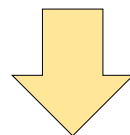

Разплащателна сметка

-Повечето хора имат един или два **източника на приходи**.

-Обикновено те постъпват в една **разплащателна сметка** (в противен случай би било по-сложно).

-**Всички разходи** (постоянни и непредвидени), излизат от тази сметка.

Разплащателна сметка

Какво е разплащателна сметка?

От нея могат да бъдат нареждани плащания за **постоянните ти разходи.**

-Интернет банкирането прави това още по-лесно!
То може да ти спести много време.

Разплащателни сметки

Откриване на разплащателна сметка

-Преди да си откриеш банкова сметка, е важно да решиш коя банка предпочиташ.

-За да вземеш решение, си задай следните въпроси:

→Коя банка има клон близо до мястото, където живееш?

→Какви са месечните такси? (например има интернет банки, които работят без такси);

→Какви договорни условия предлагат и за какъв срок.

Разплащателни сметки

Разкриване на разплащателна сметка

- Би могъл да си разкриеш младежка банкова сметка, само ако си навършил 14 г.
- **Освен това:** за лица под 18 годишна възраст родителят също е титуляр на сметката.
- Банката изисква лични данни - например: копие от лична карта и представяне на оригиналната при сключване на договора.
- В някои държави се изисква и регистрация на постоянен адрес.

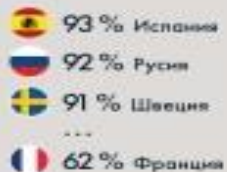
Интернет банкиране

Употреба на електронно банкиране към момента

85%

вече са използвали електронни услуги

от техните банки

85%

използват електронно банкиране най-малко веднъж месечно

38%

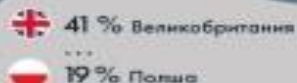
го правят ежедневно или веднъж седмично

Удобството развива електронното банкиране

Потребителите изтъкват като най-големи предимства:

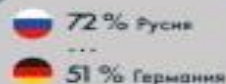
32%

„Отговаря на начина ми на живот“

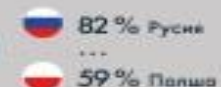
59%

„Лесно и удобно за употреба“

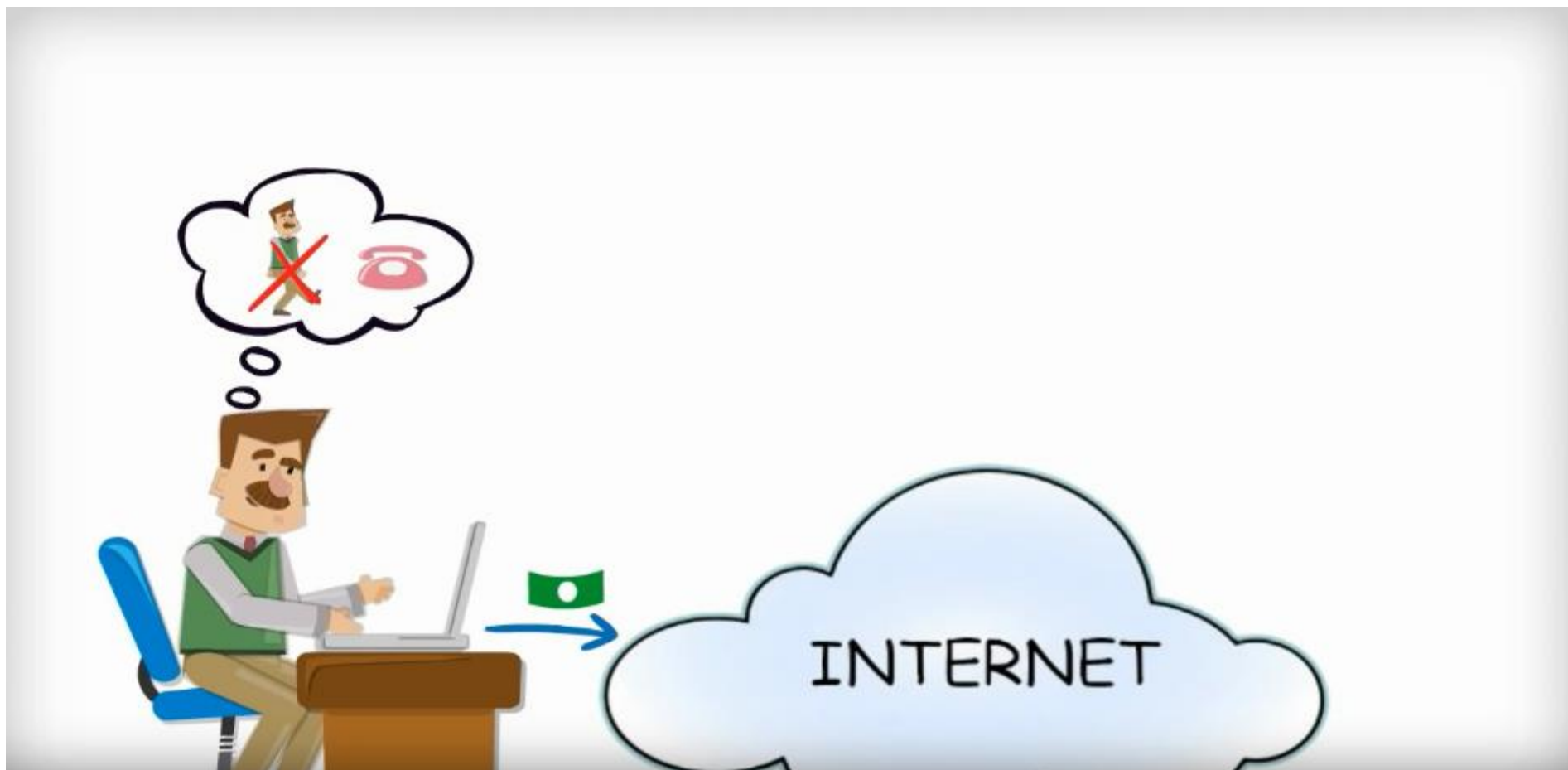

70%

„Спестява време“

Интернет банкиране

Интернет банкиране

👍 Предимства на интернет банкирането

- Можеш да го използваш 24 часа в денонощието.
- Бързо, лесно и надеждно.

!!Да обърнем внимание на :

СИГУРНОСТТА

- Важно е да влезеш в профила си, да използваш парола и да излезеш веднага след като приключиш работата си!

Интернет банкиране

Интернет банкиране

1. Как да превеждаш пари чрез интернет банкиране?

1. Влез в профила си.
2. Избери каква операция ще извършваш: например превод в лева.
3. Попълни:
 - Име на фирмата, на която искаш да преведеш пари.
 - IBAN и BIC (в повечето случаи няма да ти трябва BIC).
 - Въведи сумата, която искаш да платиш.
 - Потвърди плащането.
 - Потвърди с код, който ще получиш на мобилния си телефон.

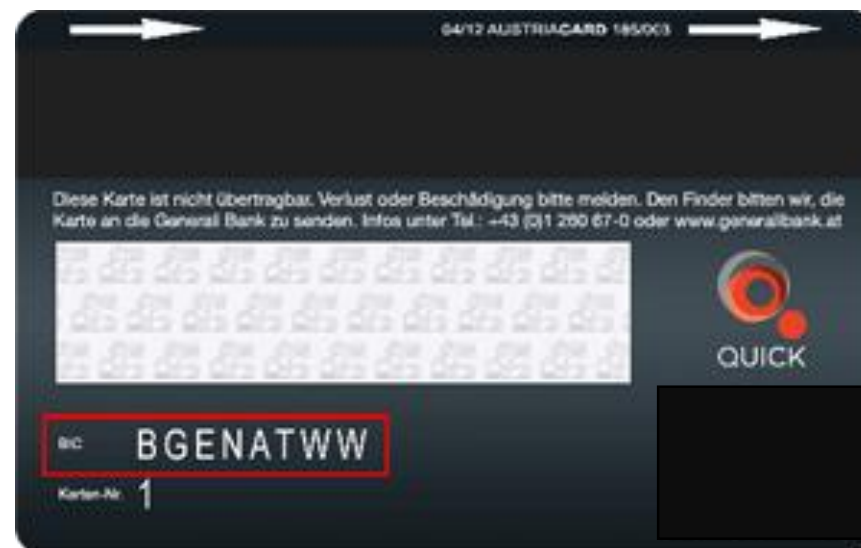
ГОТОВО ✓

Интернет банкиране

Къде мога да намеря моя IBAN и BIC?

- На своята дебитна карта – изписани са.
- Понякога твоя BIC се намира на твоята дебитна карта

Овърдрафт към банкова сметка

Определение за банков овърдрафт:

–Овърдрафт, свързан със сметка, е необезпечен кредит, предназначен за покриване на краткосрочния недостиг на парични средства. Обикновено банката предоставя определена сума, която можете да използвате. **Тази сума се основава на редовния Ви доход.**

Различно от кредит: Заемане на определена сума пари, за определен период от време, която се изплаща на равни вноски.

Овърдрафт към банкова сметка

Кога имате нужда от овърдрафт?

- Когато **разходите са надвишили доходите** Ви в миналото или когато имате високи неочаквани разходи в краткосрочен план (например: имате висок непредвиден разход за ремонт на колата или у дома)

Кога овърдрафтът не е най-добрият избор?

- Овърдрафтите не са подходящи, защото е възможно да пропуснете срока за връщане на парите и да се начислят високи лихви.

Овърдрафт към банкова сметка

Младите хора имат ли право на овърдрафт?

Осигуряването на възможност за овърдрафт **не е задължително за банката.**

Всяка банка има свои правила за отпускане на овърдрафт. Като клиенти е важно да знаете за тези правила. Ако не сте доволни от решението на банката, просто попитайте какво да направите, за да получите овърдрафт (или сменете банката си).

Внимавайте...

- Ако не Ви е осигурен овърдрафт от банката, ще Ви бъдат начислени такси за теглене на повече пари от колкото имате.
- Ако изтеглите повече от наличната Ви сума може да навредите на кредитния Ви рейтинг.
- Лихвените проценти при овърдрафтите често са по-високи .

Овърдрафт към банкова сметка

👍 Плюсове на овърдрафта

- Гъвкава опция за кредит директно свързана със сметката Ви;
- Дава възможност за теглене до определен лимит, който е договорен преди това;
- Обикновено се начисляват лихви по салдото, което дължите на банката;
- Овърдрафтите не се изплащат по фиксирана схема.

Овърдрафт към банкова сметка

Продължителност на овърдрафта

- Банковите овърдрафти са краткосрочни (не по-дълго от една година);
- Ако не е във възможностите Ви да изплатите тази форма на краткосрочен дълг, има логика да превърнете овърдрафта в заем (по-дългосрочно).

Например:

Някой е надвишил лимита на сметката си с 400 лв. средно на месец в някакъв период от една година. В този случай би било разумно да разговаря с банката за превръщането му в заем. Тогава балансът му е положителен и се изплаща определено количество всеки месец.

Други услуги...

...на разплащателните сметки

- Дебитна карта
- Кредитна карта
- Онлайн банкиране

Други услуги...

...на разплащателните сметки

→ Дебитна карта

- За плащане на сметки може да използвате валута или електронни пари.
- С дебитната карта можете да правите и двете:

ПЛАЩАНЕ С КАРТА НА КАСАТА	ТЕГЛЕНЕ НА ПАРИ ОТ БАНКОМАТ
	

Други услуги...

Как да използвате дебитна карта и банкомат?

1. Поставете картата си в банкомата.
2. Изберете сумата, която искате да изтеглите.
3. Изберете дали искате разписка или не.
4. Въведете ПИН кода, като внимавате никой да не може да го види.
5. Не забравяйте да вземете картата и парите си от банкомата.

Библиография

- Mishkin, F. S. (2013): The Economics of Money, Banking and Financial Markets, 10th edition. Boston: Pearson Education Limited. Chapter 3.
- Handa, J. (2009). Monetary Economics. 2nd edition. New York: Routledge. Chapter 1.
- Samuelson, P.A./Nordhaus, W. D. (2010). Economics. 19th edition. New York: McGraw Hill. Chapter 23.

Съдържание

1. Същност на парите (обучение на електронната платформа)
2. Банкова сметка (семинарна форма на обучение)
3. Спестовна сметка (семинарна форма на обучение)
4. Безкасово плащане (семинарна форма на обучение)
5. Заеми и дългове (семинарна форма на обучение)

Спестовна сметка

Съдържание:

- Каква е ползата да имаме спестовна сметка?
- Как да си направим спестовна сметка?
- Какво да направим, ако сме забравили паролата си?

ЗАЩО ДА СПЕСТЯВАШ Е ВАЖНО?

Какво е благосъстояние?

Благосъстоянието се дефинира от количеството на спестеното, а не от количеството на изхарченото.

Ако харчиш повече пари, отколкото печелиш, бързо ще се окажеш без средства.

ПОЛЗИ ОТ СПЕСТОВНИТЕ СМЕТКИ

Защо да имам спестовна сметка?

СИГУРНОСТ:

- По-сигурно е да пазиш пари в сметка, отколкото у дома.
- В някои държави не поемате риска от банкова несъстоятелност до определена сума (напр. в Австрия 100 000€).
- Ако имате спестовна сметка с фиксирана лихва за определено време, се губи риска лихвата да се промени.

 ЛИХВИ: Получаваш повече отколкото си вложил.

Разбира се, зависи от лихвата!

Спестовни сметки и лихви

Вашият интерес да спестявате парите си в определена банка зависи от това колко пари ви плаща тя, за да държите парите си в нея.

От какво зависи ?

Можете да го сравните с растение, което постепенно расте. Колкото повече го поливате, толкова повече то расте и толкова повече плодове ще имате.

Така е и с банките – колкото повече средства спестявате и държите в спестовен влог, толкова повече пари ще се натрупат като спечелена лихва за вас.

Спестяване

За да спестиш достатъчно пари, е важно не само по колко спестяваш, но и **кога започваш да го правиш**.

Най-добре е да започнете още като **тийнейджъри**.

Да спестяваш, когато сам започнеш да печелиш не е най-доброто решение.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ползите от спестовната сметка

Видове спестовни сметки

Безсрочна

- Можеш да теглиш по всяко време;
- Можеш да внасяш по всяко време;
- Обслужва напълно твоите интереси.

Срочна

- Парите ти са гарантирани за определен период – например 2 години;
- Колкото по-голям е срокът, толкова по-висока е лихвата

Бизнес спестовна сметка

- Когато разполагаш с голяма сума;
- Депозираш цялата сума наведнъж.
- Размера на лихвата е много по-висок и можеш да преговаряш с банката за него.

+ Онлайн спестовна сметка

Видове спестовни сметки

Безсрочна

Срочна

Бизнес

+ Онлайн спестовна сметка

– **Условията** за разкриване на спестовна сметка, зависят от условията на конкретната банка.

– Понякога има **специални условия за тийнейджъри младежи**.

Внимание: Трябва да внимавате, защото тези специални условия могат да се променят от момента, в който навършите пълнолетие или друга определена от банката възраст. За това е важно да се запознаете внимателно с условията и как те се променят, когато пораснете.

ВИДОВЕ СПЕСТОВНИ СМЕТКИ 2

Обща или споделена сметка

– Всеки човек, който разполага с номера на сметката и с определената парола, може да извършва плащания.

– Възможно е да има лимит на средствата за такъв тип сметка. Например, в Австрия, тя не може да надвишава 15 000€.

Лична банкова сметка

– Само лицето, което е открила сметката, може да превежда суми по и от нея.

– Възможно е да избереш такъв тип сметка, но в някои държави има минимум на средствата, с които трябва да разполагаш. В Австрия, например, сумата трябва да е над 15.000€

Това зависи от законите в конкретната държава

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Онлайн спестовна сметка

- Оперираш със сметката единствено и **само през интернет**;
- **Често условията за ползване са по-добри** и имат добър потенциал за развитие в бъдеще;
- Често няма условия за **минимална сума на депозита**;
- Много от банките предлагат и онлайн банкови услуги. Но само някои **нямат банкови офиси** и предлагат само онлайн продукти.

Разкриване на спестовна сметка

– За какво да помислим преди да

открием спестовна сметка:

- Помислете за **целта**, която си поставяте - например, че следващата година ще запишете шофьорски курс;
- Помислете за **периода на спестяване** – 1, 2 или 3 години;
- Дали искате да внасяте пари **месечно** или например, ако разполагате с голяма сума, да я внесете **наведнъж** .
- **Фиксирани или променливи лихви?**

Разкриване на спестовна сметка

Къде?

офлайн

- В банков офис
- Може да е необходима среща с банков служител
- Носи си личната карта

онлайн

- Възможно е по всяко време
- Банката ще поиска информация за личните ти данни

Разкриване на спестовна сметка

Фиксирани или променливи лихви

- Условието, свързани с лихвите, **са различни** при различните банки.
- Сравни условията на банките и тогава избири къде да разкриеш спестовна сметка → там, където лихвите са високи, а таксите са по-ниски.
- Съществува много информация в интернет, където можеш да проучиш условията и да направиш най-добрия избор.
- Например:
<https://www.moitepari.bg/>

Какво трябва да направя...

Когато изгубя лични данни за сметката си?

- **Свържи се с банката и/или със полицията, за да я „замразят“.**
- **Банковите служители ще предприемат необходимите мерки, за да можеш след известно време **отново да използваш сметката си.****
- **Може да се наложи да платиш определена такса за възстановяването ѝ.**

Какво трябва да направя...

- Препоръчително: Запомни номера на сметката си и паролата за достъп. В подобни ситуации, ще е по-лесно да се справиш, ако имаш данните на банковата сметка.

- Ако си забравил паролата си?

- Препоръчително: Попълва се заявление и се подава до банката. По този начин ще може да ти бъде издадена нова парола за достъп.

Не забравяй паролата си за достъп.

Забравена парола или откраднати данни

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Съдържание

1. Същност на парите (обучение на електронната платформа)
2. Банкова сметка (семинарна форма на обучение)
3. Спестовна сметка (семинарна форма на обучение)
- 4. Безкасово плащане (семинарна форма на обучение)**
5. Заеми и дългове (семинарна форма на обучение)

Банкови пари

CONTENTS:

- Дебитна карта
- Кредитна карта
- PayPal

Дебитна карта

- Разплащателна карта
- С нея можеш директно да разполагаш с парите от твоята банкова сметка

Дебитна карта

Как се плаща с дебитна карта

- Дебитните карти могат да бъдат ползвани навсякъде, където се ползват и кредитните.
- Просто трябва да я поставите в банкомата или друго устройство за плащане.
- Ако сумата е под 25 лв. няма нужда да въвеждате PIN за потвърждение.
- Когато сумата е над 25 лв, трябва да въведете PIN и да потвърдите операцията

Дебитна карта

Рискове при използването :

- Дебитната карта е директно свързана с твоята банкова сметка;
- Ако някой я открадне и знае кода, ще може да изтегли парите ти;
- Ще се защитиш, като веднага се обадиш в банката, за да „замразят“ сметката.

Кредитна карта

Кредитната карта се издава от финансовата институция, за да отпусна средства на клиента, когато са му необходими.

Използвайте кредитната карта отговорно!

- Изгради си стратегия да харчиш за малки покупки, само когато е необходимо.
- Внасяйте сумите незабавно, веднага щом това стане възможно.
- Това ще подобри кредитната ти история.

Кредитна карта

Да получиш собствена кредитна карта

- Ако това е първата ти кредитна карта: Посети своята банка и попитай за условията и възможностите.
- Банките винаги предлагат кредитни карти на хората с постоянни доходи и добра кредитна история.
- Зависи и от това кога е разкрита сметката ти и колко често има постъпления в нея.
- Друга възможност: Попитай директно за **VISA, MasterCard or American Express**. Но за това ще трябва да докажеш добра кредитна история и устойчиво финансово състояние.

Кредитна карта

Рискове при използването на кредитна карта:

- Много често можете да надвишите разходите си и да не ги съобразите с приходите си.
- Може да се плаща без PIN и подпис – висок риск при кражба.
- Затова** : незабавно уведомете банката при кражба или загуба!

Кредитна карта

Плащане Отказ

Информация за поръчката

Номер MCC785
Описание Слънцезащитни продукти от storionline.com
Сума 1 269,00 BGN

Данни за картата

Тип на картата * BORICA

Номер на картата * 1111111111111111

Валидна до * 11/11 (ММ/ГГ)

CV2 Последните 3 цифри от номера, изписан в полето за подпис на Вашата карта

Забележка

Ако Вашата карта поддържа 3D аутентификация, може да се наложи да се идентифицирате след натискане на бутона "Плащане".

Плащане Отказ

Как да плащаме с кредитна карта в интернет?

- Изберете вида на картата
- Име на собственика
- Номер на картата
- Дата на валидност
- ПИН код
- Натиснете бутона за плащане

Кредитна карта

Това е пример за Master card:

- Най-горе е името на банката, която е издала картата;
- Ограденото с жълто е номера на картата;
- Под него е датите на валидност;
- Валидна от : 06/15 означава Юни 2015
- Най-долу е името на притежателя на картата.

Кредитна карта

От другата страна на картата:
-Вижда се подписа на притежателя и трицифрения код за плащане

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Кредитна карта

PayPal

Как да го използваме и как да изпращаме пари

- За да използваш PayPal ти е нужен само **e-mail address** и регистрация в PayPal.com
- Твоят e-mail е и твоето потребителско име. След това, разбира се, трябва да въведеш и парола.
- Трябва да въведеш и информация за банковата сметка. PayPal проверява тази информация.
- Можеш да използваш PayPal и без да си регистриран, но тогава трябва да заплатиш висока такса за превода, както и да се съобразиш с лимита, определен от тях.

PayPal

Как се плаща с Паурал

Customize Links | WarriorForum | Google | Yahoo! | Go Duddy | Alkrent | Susan Starr | TinyURL

Deep River Media

Your order summary

Description	Amount
2012 Hoedlin Item number: FantActionDescr Item price: \$220.00 Quantity: 1	\$220.00
Item total	\$220.00
Total \$220.00 USD	

Choose a way to pay
PayPal securely processes payments for I

Have a PayPal account?
Log in to your account to pay

Email
robert@deeprivermedia.net

PayPal password

Log In

[Forgot your email address or password](#)

Don't have a PayPal account?

Когато имаш Паурал регистрация:
-Въведи e-mail и паролата си

PayPal

\$220.00

\$220.00

Total \$220.00 USD

▼ **Have a PayPal account?**
Log in to your account to pay

Email

PayPal password

[Log In](#)

[Forgot your email address or password?](#)

▶ **Don't have a PayPal account?**
Pay with your debit or credit card as a PayPal guest

PayPal™

Можеш да плащаш и без акаунт.
Трябва да натиснеш този линк.

PayPal

Pay with a debit or credit card

https://www.paypal.com/

Customer Links | WarralPhorum | Google | Yahoo! | Go-Daddy | Allrent | Susan Star | Tivoli | Google Reviews Test | Google Analytics | Pa... | Other bookmarks

Your order summary

Descriptions	Amount
3011 Routing Item number: 7488408000000000 Item price: \$220.00 Quantity: 1	\$220.00
Item total	\$220.00
Total \$220.00 USD	

Choose a way to pay

PayPal securely processes payments for Deep River Media.

Have a PayPal account?
Log in to your account to pay.

Pay with Bill Me Later[®], Debit or Credit Card
Pay with your debit or credit card, or with Bill Me Later[®].

Country: United States

Bill Me Later[®], a PayPal[®] service
Enjoy 6 months to pay on purchases of \$100+
See how

Credit Card

Card number:

Payment Types:

Expiration date: /

CSC
What is CSC?

First name:

Last name:

Address line 1:

Address line 2 (optional):

City/State:

ZIP code:

Telephone: 888-888-1234

Email:

Payments processed by PayPal

След това трябва да въведеш информацията от кредитната карта.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

PayPal

Библиография

- Mishkin, F. S. (2013): The Economics of Money, Banking and Financial Markets, 10th edition. Boston: Pearson Education Limited. Chapter 3.
- можеш да намериш видеоклипове в you tube и или други материали в наръчника за провеждане на обучението (там ще намериш посочени източници на родния си език).

Съдържание

1. Същност на парите (обучение на електронната платформа)
2. Банкова сметка (семинарна форма на обучение)
3. Спестовна сметка (семинарна форма на обучение)
4. Безкасово плащане (семинарна форма на обучение)
- 5. Заеми и дългове (семинарна форма на обучение)**

Заеми и дългове

Съдържание:

- Какво означава да заемаме пари
- Видове заеми
- Видове лихви по заемите
- Сравняване на кредити
- Потребителски кредитни рейтинги
- Лизинг
- Разликата между кредит и лизинг

КАКВО ОЗНАЧАВА ДА ИМАМЕ ЗАЕМИ

*Иска ти се да имаш повече пари, отколкото имаш?
Възможно е да настъпи момент, в който да се нуждаеш от повече пари,
отколкото имаш.*

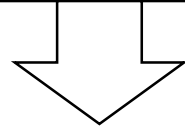
Ако се нуждаеш от пари за нещо важно, или за да направиш живота си по-лесен, е добра идея да се запознаеш с видовете кредити и заеми и условията им.

НАЙ-ДОБРИЯ НАЧИН ДА ПОЛУЧИШ ТОВА, КОЕТО ИСКАШ:

1. Събери пари

**2. Когато имаш
достатъчно пари -
купувай**

→ Но това рядко е предпочитания от повечето хора начин.

КАКВО ОЗНАЧА ВА ДА ИМАМЕ ЗАЕМИ?

Събирането на достатъчно пари за някои стоки означава дълго време да живеем без тях или да плащаме за по-скъпи заменящи ги услуги, което може да отнеме години. И двата случая изискват много пари.

Кредитите и заемите улесняват домакинствата, позволявайки им да използват бъдещи доходи, за да заплатят сегашни разходи.

ПРИМЕРИ

– Хората могат да ходят пеша или да ползват градски транспорт, вместо да плащат вноските за личен автомобил.

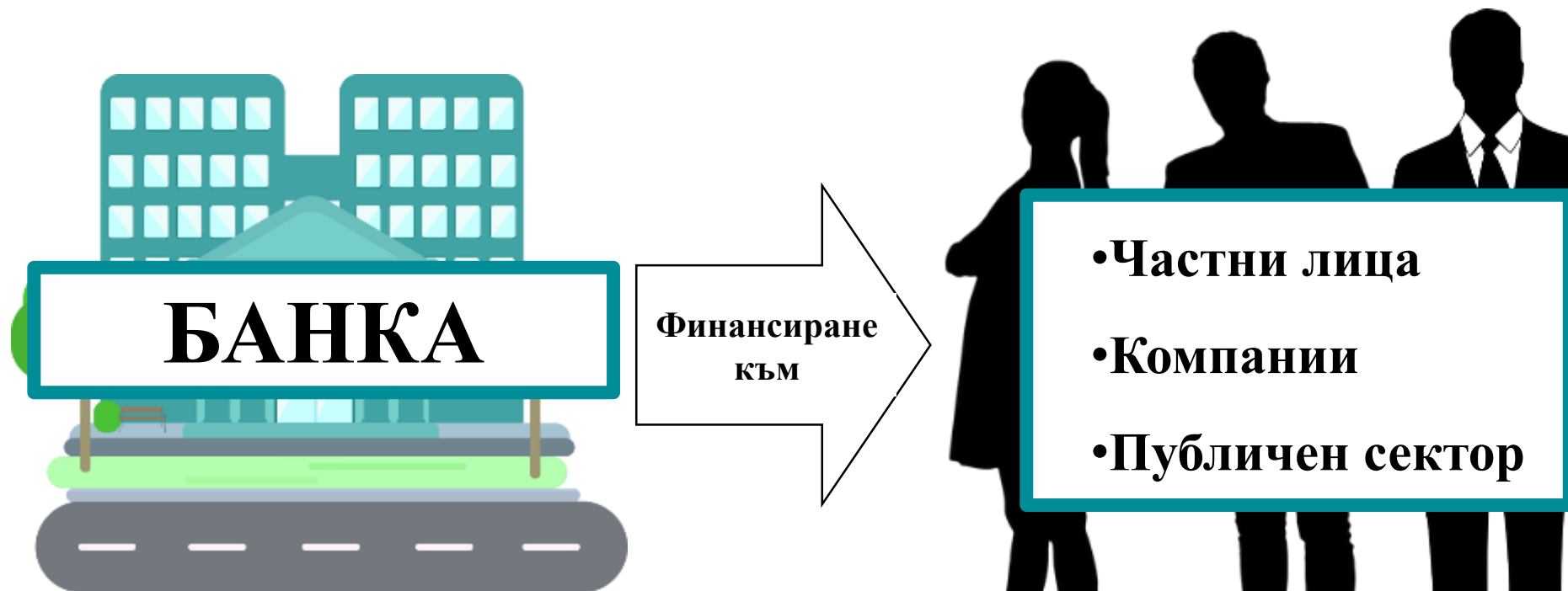

– Хората могат да се обличат по-дебело или да живеят с роднини, вместо да дават повече пари за отопление.

ИКОНОМИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ

- Доходите на банките са най-високи от кредитите на хората.
- Банките взимат парите от тези, които внасят в спестовните си сметки, за да ги дават, на тези, които теглят кредити. Това е важно за развитието на икономиката на една държава.

ВИДОВЕ КРЕДИТИ

Овърдрафт

- Може да се ползва многократно за покупки
- Най-често: с кредитна карта

Потребителски

- Да финансира определена покупка за определен период от време.
Например:
- Закупуване на жилище
- Закупуване на автомобил

Всеки кредит е предвиден за определени случаи. Различават се по това колко дълго време се изплащат, как се изчислява лихвата, на какъв период от време се внасят сумите по погасяване и др.

Видове кредити

Съдържание:

- Овърдрафт
- Разсрочено плащане
- Анюитет
- Кредити с еднократно погасяване на главницата

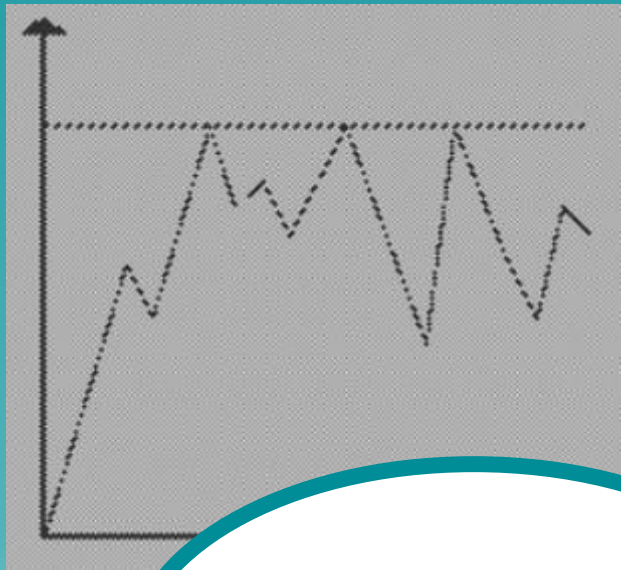
ОВЪРДРАФТ

- Можеш да теглиш пари от сметката си до одобрения лимит от банката.
- Трябва да плащате лихва върху сумата, която сте изтеглили, ако не сте я върнали навреме.

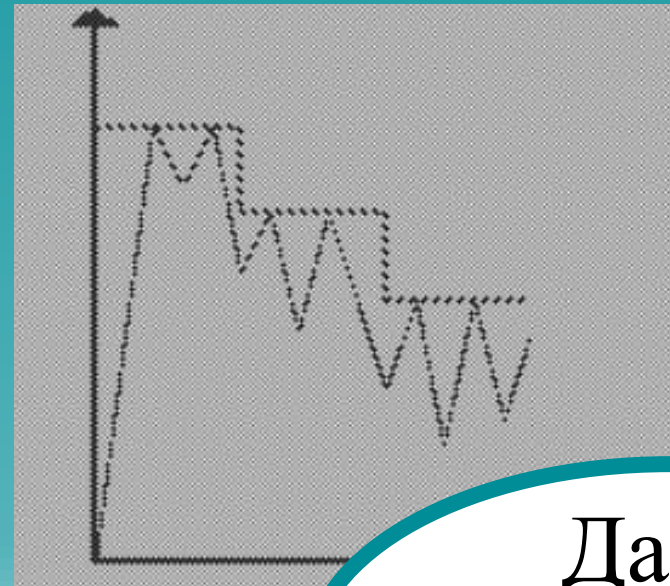
Лимит на овърдрафта:
Максималното количество, което може да бъде отпуснато

ОВЪРДРАФТ

Лимитът за овърдрафт може да бъде....

фиксиран

Да се
променя с
времето

ОВЪРДРАФТ

Лихва

- Изчислява се на дневна база и се сумира в края на периода/месеца;
- Ако не се плати на време, се прехвърля към следващия период и най-често лихвата расте.

ОВЪРДРАФТ

Партньор

1. Финансова институция

2. Индивидуален клиент или компания

→ И двамата партньори могат да бъдат в договорни отношения на кредитор и кредитополучател. Това зависи от преводите на средства и от техния размер. В даден момент банката използва парите на клиента, а в друг – му предоставя средства.

ОВЪРДРАФТ

Обезпечен овърдрафт

В тези случаи банката изисква гаранция за изплащане на сумата по овърдрафта:

– Движими, недвижими имоти, акции

– Ако не изпълните условията по овърдрафта, банката има право да продаде твоите активи.

- Ако активите не покриват разхода → ще продължиш да плащаш дълга докато се

изплати.

Необезпечен овърдрафт

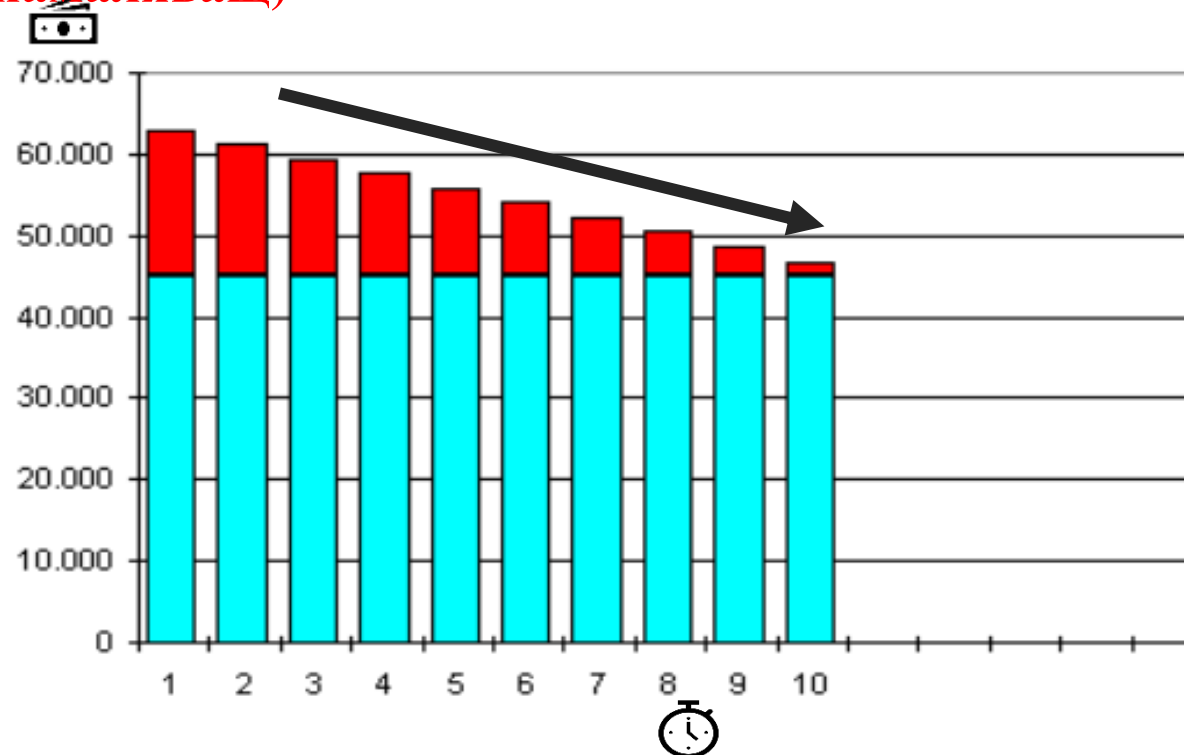
– Банката не изисква гаранция.

– В тези случаи, обаче, трябва да имаш добра кредитна история.

– Сумата, която може да се отпусне, е максимум до три или четири пъти от месечния доход.

КРЕДИТ С РАЗСРОЧЕНО ПЛАЩАНЕ

- Кредит, който се изплаща чрез серия от вноски (обикновено месечни)
- Сумата, която трябва да се изплати се разделя на:
 - **Основна вноска, която не се променя (константа)**
 - **Лихвен процент (намаляващ)**

КРЕДИТ С РАЗСРОЧЕНО ПЛАЩАНЕ

Директен

- Партньорът е **финансова институция** (директен кредитор/банка)
- Директния кредитор е банката например, която от самото начало управлява кредита и плащането му.
Няма посредник между теб и нея.

Индиректен

- Партньорът е **търговец** (индиректен кредитор).
- Индиректните кредитори играят ролята на **посредник** между теб и финансовата институция/банката, която отпуска кредита.

КРЕДИТ С РАЗСРОЧЕНО ПЛАЩАНЕ

**ВЗЕМИ СЕГА.
ПЛАТИ НА ЧАСТИ.**

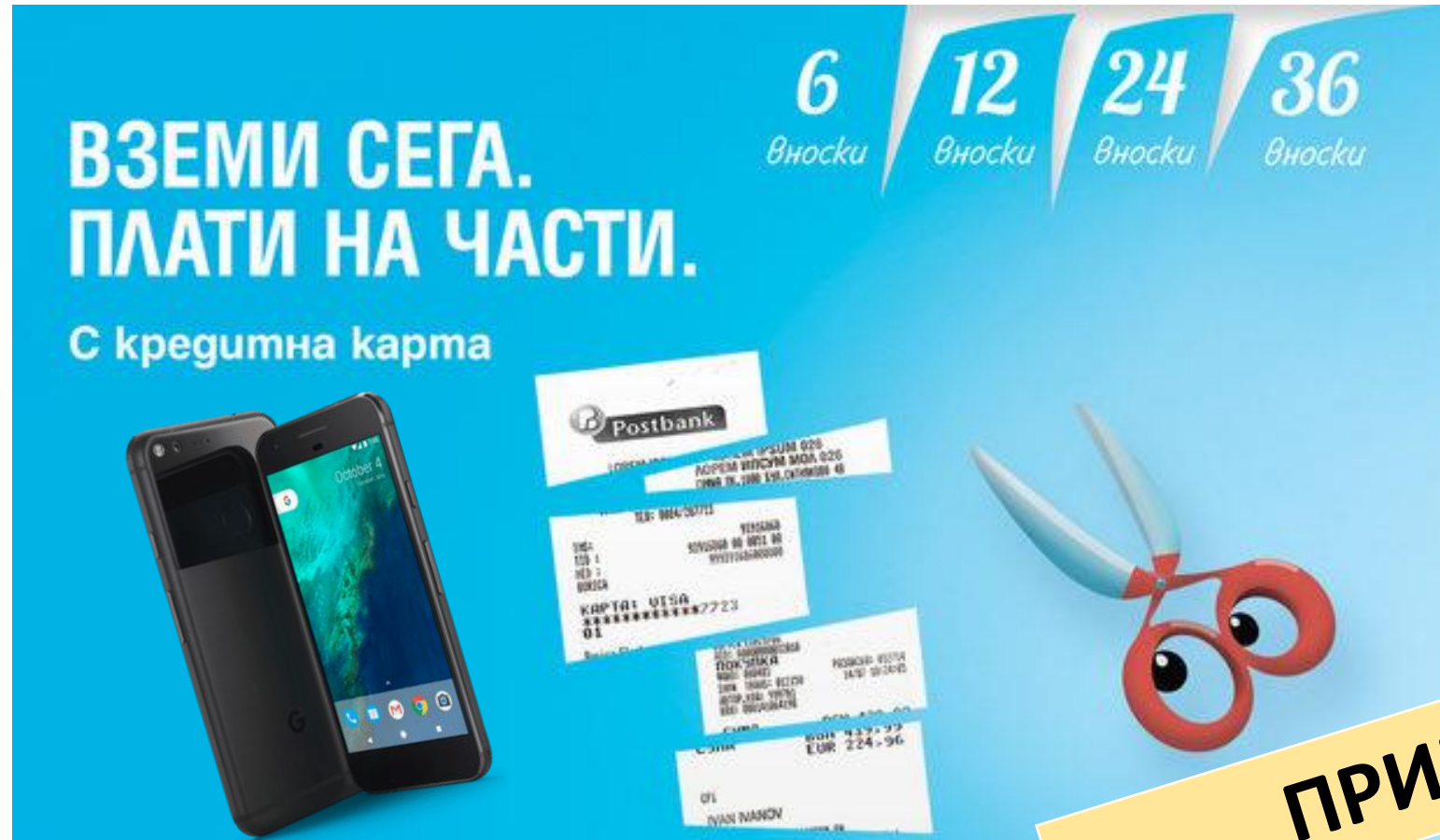
С кредитна карта

6
Вноски

12
Вноски

24
Вноски

36
Вноски

Postbank

КРЕДИТНА КАРТА VISA

Сума: EUR 224,96

ПРИМЕР

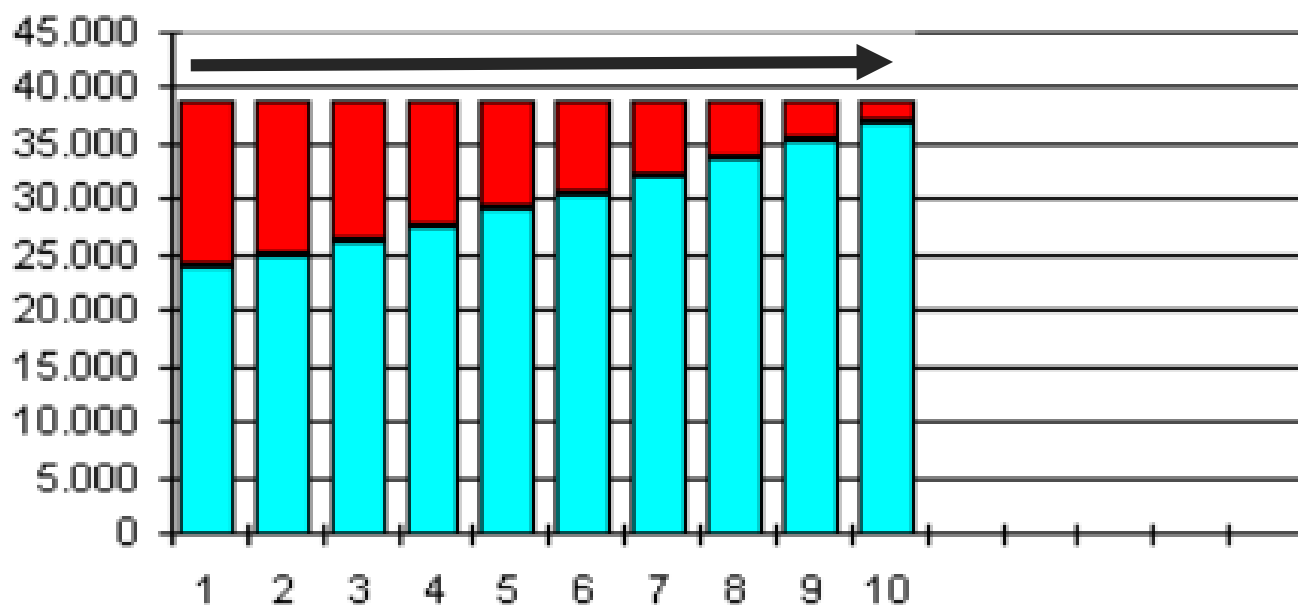

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

АНЮИТЕТ

- Сумата, която трябва да бъде плащана е **една и съща** във всеки период.
- Сумата, която трябва да се изплати се разделя на:
 - **Основна вноска (растяща)**
 - **Лихвен процент (намаляващ)**

Общите разходи са равни.

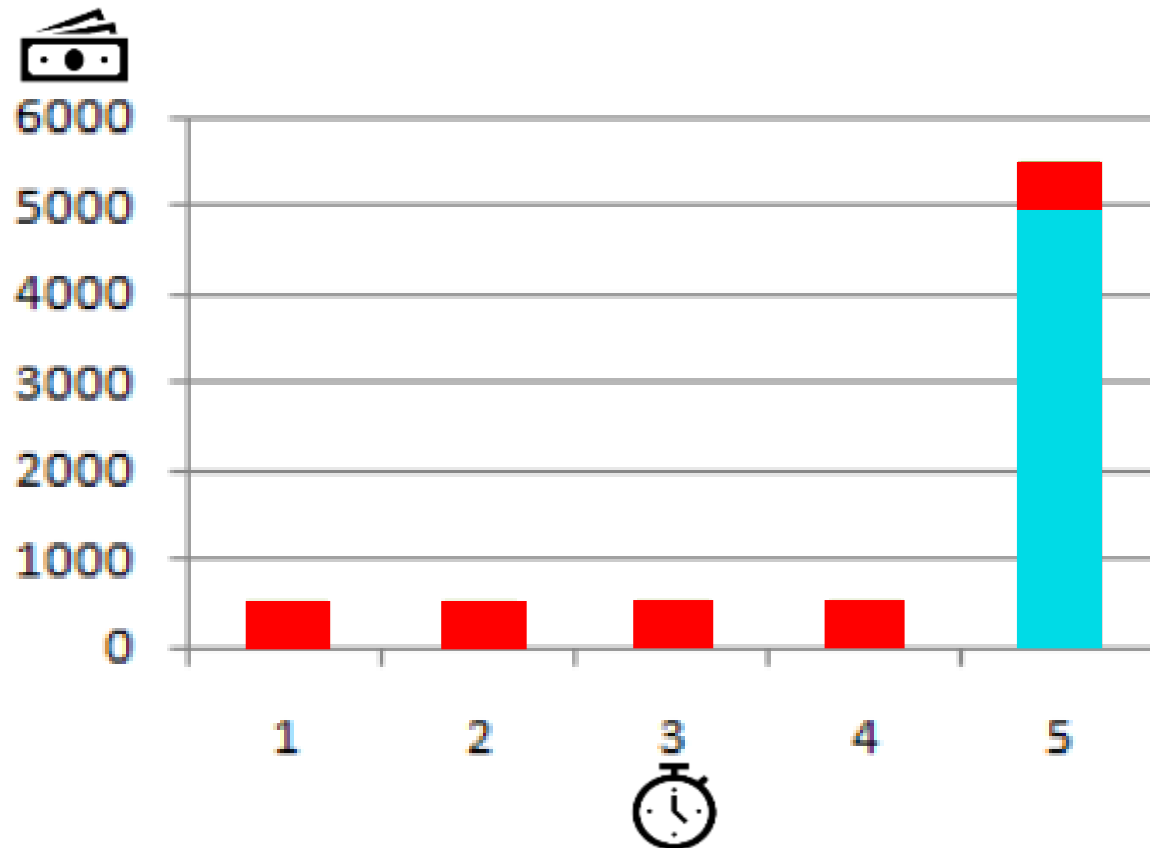

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

КРЕДИТИ С ЕДНОКРАТНО ПОГАСЯВАНЕ НА ГЛАВНИЦАТА

- Погасяване на **главницата** еднократно
- Погасяване на лихвения процент ежесечно

ЛИХВИ

Фиксирана лихва

- Лихвата НЕ СЕ ПРОМЕНЯ
- Няма риск
- **НО** по-висок лихвен процент!

Плаваща лихва

- Лихвения процент се променя
- По-голям риск и несигурност
- Започва с по-нисък лихвен процент

Комбинация: След начален фиксиран период лихвеният процент може да се намалява или увеличава в зависимост от състоянието на икономиката.

5-годишен фиксиран период

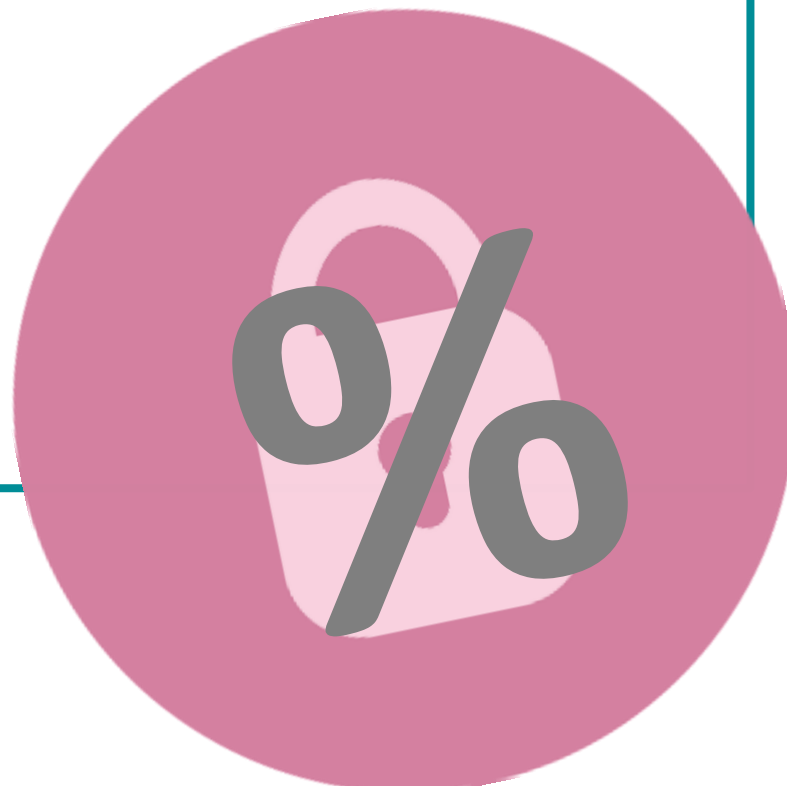

30 години

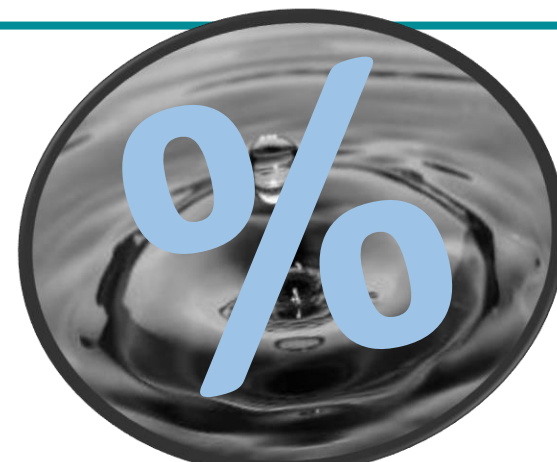
ЛИХВИ

- Може да предпочетете **фиксирана лихва**, ако искате да имате **сигурност** в бъдеще.
 - Лихвеният процент ще остане същия през целия период на изплащане на кредита.

ЛИХВИ

- Може да предпочеш **плаваща лихва**, ако смяташ, че лихвите ще паднат.
- → Ще изплащаш **по-малко** сега,
- **НО**, когато лихвите се качат, ще плащаш **повече**.

СРОК НА КРЕДИТА

- Срокът на кредита показва **КОЛКО ДЪЛГО** трябва да се изплаща.
- От него зависи:
 1. Месечната главница
 2. Лихвения процент

СРОК НА КРЕДИТА

Краткосрочен

- ↑ По-високи месечни вноски
- ↓ По-ниска лихва
- По-ниска обща цена

Дългосрочен

- По-ниски месечни вноски
- По-висока лихва
- По-висока обща цена

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКИ:

1. Поискай оферти от няколко различни банки
2. Внимателно сравни офертите
3. Избери най-добрата за твоя случай

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКА 1: Поискай оферти от няколко различни банки

Свържи се с банките и ги уведоми, че искаш да получиш оферти за кредит.

Трябва да предоставиш някои лични данни, за да могат да ти предложат оферти:

- Името ти
- Размера на доходите ти
- Размера на кредита, който искаш

Може да се различава в други държави!

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКА 1: Поискай оферти от няколко различни банки

Попитай всяка банка за оферти за кредит за **една и съща сума с едни и същи условия**, за да можеш адекватно да ги сравниш.

Към този момент би трябвало вече да знаеш какъв вид кредит искаш и условията му:

- Вид кредит
- Вид лихва (фиксирана или плаваща)
- Срок на кредита
- Размер на кредита

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКА 1: Поискай оферти от няколко различни банки

Ако банката препоръча различен вид кредит или различни условия от това, което си поискал, е добре да им зададеш допълнителни въпроси.

Възможно е да има по-добър вариант за кредит, но е вероятно да се опитват да рекламират определен тип кредит по други причини.

→ Попитай защо кредита, който ти предлагат е по-добър в случая.

Попитай за оценка и на кредита, за който си попитал, и на този, който са ти предложили, за да можеш да видиш разликите и рисковете.

Не взимай решение докато не се **почувстваш сигурен**, че разбираш кои са добрите и лошите страни на всички предложени оферти.

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКА 2: Внимателно сравни офертите

- Провери дали офертите съвпадат с това, което си поискал. Ако има нещо нередно, се обади на банката и попитай.
- Оценката на кредита ти показва условията, които ти предлагат. **Не си обвързан, с който и да било кредитор,** докато не подпишеш официални документи.

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКА 2: Внимателно сравни офертите

→ **Можеш да се опиташ да промениш условията**

Ако се чувстваш сигурен с един кредитор, но друг има по-добра оферта, обсъди с първия какво може да се направи по въпроса. Най-добре е да имаш оценки на другите кредити, когато обсъждаш условията.

КАК СЕ ТЕГЛИ КРЕДИТ?

СТЪПКА 3: Избери оферта

Свържи се с кредитора, който си избрал и му кажи, че искаш да изтеглиш кредита.

Ако кредиторът ти е дал повече от една оферта, е добре да внимаваш за коя от тях подписваш договор. Добра идея е отново да обсъдите условията, за да си сигурен, че всичко е както трябва.

Никога не подписвай договор с празни места, които могат да бъдат допълнени по-късно! Когато подпишеш договор, декларираш, че всичко, което е написано в него е вярно. Не позволявай на никого да те накара да подпишеш празен договор или такъв с празни места, които могат да бъдат попълнени по-късно.

СРАВНЯВАНЕ НА КРЕДИТИ

- Има сайтове, в които можеш да сравняваш кредити и техните условия. В зависимост от страната, в която се намиращ има различни алтернативи.
- **Сайтове за България:**
 - Сравняване на кредити от различни банки:
 - <https://parite.bg/>
 - <https://kredit.bg/>
 - Сравняване на кредити от една банка:
 - <https://dskbank.bg/%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D1%83%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8-%D0%BA%D0%BB%D0%B8%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B5/%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8>
 - <https://www.unicreditbulbank.bg/bg/individualni-klienti/kredit/>

КРЕДИТЕН РЕЙТИНГ

- Кредитния рейтинг е един от **най-важните фактори**, които кредиторите взимат предвид.
- Различни кредитори ↔ различно пресмятане на кредитния рейтинг

Един кредитен рейтинг може да изглежда добър за един кредитор, и не чак толкова за друг.

КРЕДИТЕН РЕЙТИНГ

Кредитния рейтинг...

- Оценява кредитоспособността на дадено лице или фирма.
- Ако имаш добра кредитна история, тогава имаш и добър рейтинг.

КРЕДИТЕН РЕЙТИНГ

Подсигури кредитния си рейтинг за в бъдеще

–Добре е да наблюдаваш как се променя кредитния ти рейтинг с времето.

–Обърни внимание на какво се определя като рисков фактор – например да имаш голямо количество дългове дълго време.

–Плащай вноските на време.

–Внимавай да нямаш твърде много дългове наведнъж.

–Внимавай колко често кандидатстваш за кредити.

ЛИЗИНГ

– *“Защо ти е да имаш крава като млякото е толкова евтино? Това, от което се нуждаеш в крайна сметка е млякото, а не кравата.”*

- Доналд Грант

Смисълът на лизинга е директно свързан с тази фраза. Нека сравним:

- млякото → права за ползване на актив
- кравата → самият актив

ЛИЗИНГ

- Споразумение между лизингодателя и лизингополучателя.
- **Лизингодателят** купува **актив** и дава на лизингополучателя да го ползва.
- **Лизингополучателят** **периодично плаща определена сума** на лизингодателя.
- Лизингът **НЕ Е заем**.
- Няма никаква лихва.

ФУНКЦИИ НА

Лизингодателят

- Да предоставя качествени активи
- Да получава плащания

Лизингополучателят

- Да прави плащания
- Да прави избора дали да притежава актива на края на договора

ЛИЗИНГ

Има четири различни варианта след приключване на договора:

1. Лизингът се продължава от лизингополучателя за определен период от време.
2. Активът се връща на лизингодателя и той го запазва.
3. Активът се връща на лизингодателя и той го продава на трето лице.
4. Лизингодателят продава на лизингополучателя.

+ / -

Предимства

- Балансиран изходящ паричен поток: плащанията, свързани с лизинга са разпределени през голям период от време (няколко години).
- Качествени активи.
- Не трябва да се грижиш за това как да замениш или продадеш актива, който взимаш на лизинг.
- Защитен с гаранция.

Недостатъци

- Лизинговите плащания се третират като разходи.
- Не притежаваш актива.
- Възможно е да излезе по-скъпо, отколкото, ако направо купиш актива.

ПРИМЕР: КОЛА НА ЛИЗИНГ

Какво означава да имаме кола на лизинг?

- Избор на автомобил → за определен период от време (обикновено от 2 до 5 години)
- Богат избор на марката, модела и екстрите на автомобила.
- Договорът е направен, така че най-добре да отговаря на твоя случай
- времетраене на договора, размер на вноските и др.

ПРИМЕР: КОЛА НА ЛИЗИНГ

Как се изчислява общата цена?

•Общата цена се изчислява спрямо няколко фактора:

1. Стойност на автомобила (неупотребяван).
2. Предполагаемата му цена, когато договърът свърши (остатъчна стойност).
3. Годишна надбавка за пробег на автомобила.
4. Продължителност на лизинга.
5. Допълнително трябва да се плати за застраховка, данък, винетки.

ПРИМЕР: КОЛА НА ЛИЗИНГ

Как работи всъщност?

- Внасяте депозит → първоначално плащане (обикновено с размера на няколко месечни плащания).
- Последвани от фиксирани (месечни) плащания, които продължават до края на договора.
- Колкото по-дълъг е периода, толкова по-ниски са вноските.

ПРИМЕР: КОЛА НА ЛИЗИНГ

Край на лизинга:

- Автомобилът се връща на лизингодателя, договърът приключва и можеш да вземеш друг автомобил на лизинг.
- Ако си превишил договорения брой километри → обикновено има цена на километър, която доизплащаш когато върнеш колата.

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

<https://www.youtube.com/watch?v=IA-mGZCcclc>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

- Притежаваш собственост.
- Вноските са ограничени.

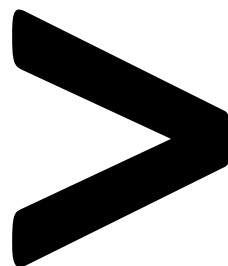
- Нямаш собственост.
- Трябва да плащаш вноски през целия период на лизинга.

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

– Кредит с вноски

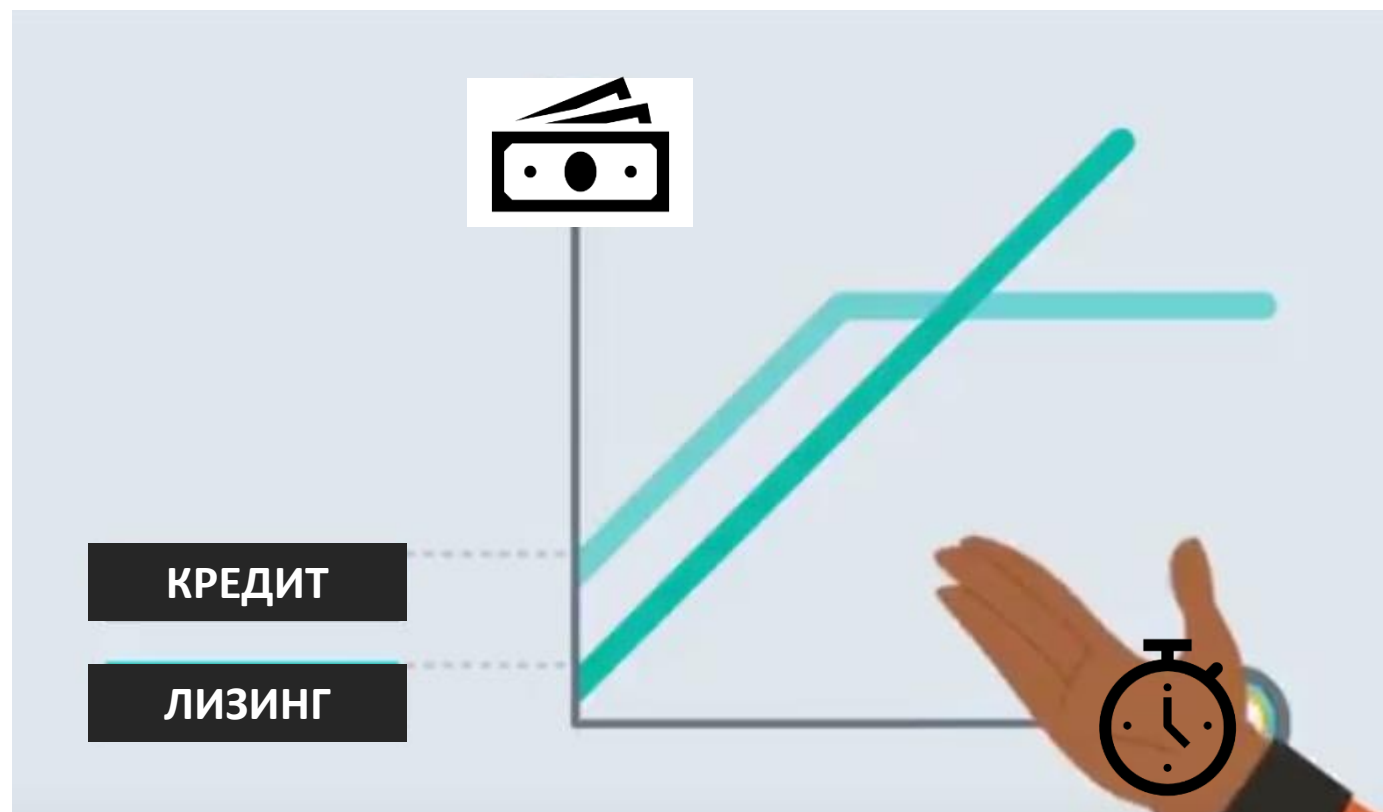
– Лизинг с вноски

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

ОБИКНОВЕНО:

Краткосрочно: лизингът е по-евтин
Дългосрочно: кредитът е по-евтин

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

	КРЕДИТ	ЛИЗИНГ
СКОРОСТ	Може да отнеме седмици да ти предложат оферта и да бъдеш одобрен.	Обикновено договорът се подписва в същия или следващия ден.
ДАНЪЦИ	Може да има данъчни облекчения при лизинга, НО това зависи от държавата!	
НАЛИЧНИ УСЛОВИЯ	Банките предлагат по-малко гъвкавост при промяна на условията.	Обикновено ти избираш условията – по-гъвкаво е.

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

	КРЕДИТ	ЛИЗИНГ
СОБСТВЕНОСТ	Имаш собственост	Нямаш собственост
ДОПЪЛНИТЕ ЛНИ ГАРАНЦИИ	Недвижими имоти, оборудване и др.	В повечето случаи единствената гаранция е актива, който взимаш на ЛИЗИНГ.

РАЗЛИКИ МЕЖДУ КРЕДИТ И ЛИЗИНГ

Какво трябва да избереш?

ЗАВИСИ ОТ ТЕБ!

И двете имат предимства и недостатъци.

Не е възможно да се каже, че

- Лизингът е по-добър избор от кредита
- или
- Кредитът е по-добър избор от лизинга

Помисли какво наистина е важно за теб.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Разлики между кредит и лизинг

ЛИЧЕН БЮДЖЕТ

Колко пари можеш да отделиш за кредит или лизинг на месец?

Воденето на личен бюджет ще ти помогне да прецениш!

3 СТЬПКИ:

- 1.Анализирай доходите си
- 2.Анализирай разходите си
- 3.Сравни ги

ЛИЧЕН БЮДЖЕТ

СТЪПКА 1: Анализирай доходите си

- Анализирай доходите си в миналото.
- Прави разлика между постоянни и непредвидени доходи.

ЛИЧЕН БЮДЖЕТ

СТЪПКА 2: Анализирай разходите си

- Анализирай разходите си в миналото.
- Прави разлика между постоянни и непредвидени разходи.
- Важно е да знаеш каква е стойността на постоянните ти разходи (напр. транспорт, режийни разходи, развлечения и др.).

ЛИЧЕН БЮДЖЕТ

СТЪПКА 3: Сравни приходите и разходите

- Пресметни разликата между приходи и разходи.
- Така ще видиш максималната сума, която можеш да отделиш за кредит/лизинг.
- Тази сума може да се отдели и за спестявания.
- За по-нагледно можеш да водиш своя личен бюджет в готови приложения в интернет или просто в тетрадка/тефтер.

Библиография

- Books: Durkin, T. (2014). *Consumer credit and the American economy* (Financial Management Association survey and synthesis series).
- <https://www.debt.org/credit/loans/>
- <http://www.moneysense.gov.sg/understanding-financial-products/credit-and-loans/types-of-loans/overdraft.aspx>
- <http://www.iwk-verlag.de/Demo/BwLex/html/R/Ratentilgung.htm>
- <https://www.scientificpsychic.com/pubs/amortization-doc.html>
- <http://www.iwk-verlag.de/Demo/BwLex/html/A/Annuitaentilgung.htm>
- <https://www.consumerfinance.gov/owning-a-home/process/compare>
- https://www.consumerfinance.gov/owning-a-home/loan-options/#anchor_interest-rate_361de536a4acf8
- <https://madisoncapital.com/about-leasing/loan-vs-lease/>
- <https://www.thebalance.com/pros-and-cons-of-leasing-vs-buying-a-car-527145>
- http://www.citizensinformation.ie/en/money_and_tax/personal_finance/debt/credit_ratings.html
- <https://www.credit.com/credit-scores/what-is-a-good-credit-score/>
- <https://www.creditfaire.com/blog/difference-indirect-direct-lender/>
- <https://www.immobilienscout24.at/ratgeber/finanzierung/hauskauf/wie-viel-haus-kann-ich-mir-leisten/einnahmen-ausgaben-rechnung.html>

